

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

Caput I. De antiquitate, & excellentia divinae Psalmodiae.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

PSALLENIS ECCLESIAE HARMONIA.

TRACTATUS

Historicus, Symbolicus, Asceticus,

DE

DIVINA PSALMODIA,

*Ejusque Causis, Mysteriis, & Disciplina;*Deque variis ritibus omnium Ecclesiarum in psallendis
divinis Officiis.

CAPUT I.

*De antiquitate & excellentia divina
Psalmodiae.*

METRUM I.

M Agnum opus aggregior laudum veneranda
sacrarum
Dogmata, & arcanos Hymnorum pande-
re ritus.

Quid Psalms, sanctaeque preces, quid mystica templi
Religio, quid dia notent modulamina certis
Horarum spatium summo resonantia Regi.
Quamvis praeceptorum dudum hac illustrata scriptis
Emittant; mihi plura tamen penetranda super sunt.
Angelicis cantibus, vixque ulli audita priorum
Verba referre juvat, superosque recludere sensus.
Tu Deus ignitis olim qui corda replesti
Linguarum pluvius, tanti tu muneris auctor
Dexter ades, nutuque tuo referare latentes
Sacrorum causas liceat, gratissima dona
Mysteris, mortalem sine te psallentia sensum.
Tu quoque divini purissima mater Amoris,
Lux mundi, calique decus, quae prodiga terra
Ethiopes largiris operes, ac dextera dextra
Effundas super a septena charismata lucis;
Duc age, Diva, tuum salebroso per invidia vatem,
Te sequor, audaci labor hic tibi militat ausu.
Este mihi faciles & vos clarissima mundi

Lumina, vos cali proceres, vos conscia Christi
Pectora, fideis vos me succendite flammis.
Forsthan hac Laticas volitantia scripta per oras
Accendent pietate animos, cultuque perenni
Crescet in immensum divina gloria laudis.

§. I.

Antiquitatis quanta sit vis. Divinarum lau-
dum antiquissima origo. Religio solius ho-
minis propria. Cur homo recte stator.
Ignorantia malorum radix. Dei cognitio
difficillima. Quaedam obiter adversus
Atheos.

I. **S** Citè quidem dictum est ab Arnobio
Religionis auctoritatem non esse tempore
æstimandam, sed Numine: scitè quoque Ter-
tullianus scripsit ^b, res divinas debere potius de
sua veritate, quam de vetustate censi; sed
quia filiorum hominum mendacium in stateris
opinio est, id solum præstantissimum esse,
quod est antiquissimum, operæ pretium me
facturum existimavi, si in ipso tractationis
limine diligenter investigarem, quibus Divi-
næ laudes adoleverint incunabulis, ut illarum

Nnnn vide-

a Arnob. lib. 2. contra gentes. b Tertull. lib. 1. adv.
Marcionem.

videlicet cognito exordio, dignitas simul & excellentia claris innotescant. ^c Quod si ad vulgi mentem tanta longævæ durationis potestas est, ut miscendo humana Divinis, multarum urbium & populorum initia ad Deum aliquem referre, & augustioribus primordiis consecrare poterit; hæc sanè gloriâ sacras preces non carere argumento esse multa possunt.

2. Fama in primis exploratissimæ sanctitatis sacrarum literarum irrefragabili testimonio, omniumque sapientum consensu confirmata. Tum natura ipsa Dei cognitionem mortalium animis ingenerans, quem cognitum summis laudibus profèqui, ejusque auxilium in omnibus implorare ejusdem naturæ ductu edocemur. Quis enim abscondi potest, ut non sentiat Dei beneficia, ut non ejus experiatur amorem? Aut quis Divinæ largitatis munificentia locupletatus non ei protinus offerat *hostiam laudis, fructum labiorum consentientium nomini ejus* ^d? Natura, inquit Simplicius ^e, non homines soli, sed & muta animalia, plantæ & lapides, omnesque res pro cuiuslibet facultate singula ad Deum conversa sunt. Homines verò præterea statim à pueritia ad Dei cultum à parentibus assuefiunt, communesque hominum sententias sequuntur. Omnes namque homines, & Barbari, & Græci tam priore infinito tempore, quam nunc, licet alii aliis sententiis, Deum esse arbitrabantur. Et, ut scribit Jamblicus ^f, ante omnem rationis usum inest cuique naturaliter insita Deorum notio. Nam quia mundus factus est, ait Plotinus ^g, si mentis aures ad hunc convertere libeat, forsitan audiemus ita clamantem: Me proculdubio fecit Deus. Eodem sensu Epictetus ^h apud Arrianum; Ex ipso, inquit, apparatu operum solerti & artificioso pronuntiare solemus effectorem esse artificem aliquem, nec temerè & casu evenisse ista. Ergò horum quidvis suum nobis declarat artificem: aspectabilia verò illa in mundo corpora, inspectiones etiam, & oculis undique lumen effusum opificem suum non testabuntur? O multam cæcitatem, exclamât Trismegistus ⁱ! o multam impietatem! o multam perfidiam! Simulachrum, aut imaginem sine sculptore, aut pictore nullus fieri dicet, hoc autem opificium sine opifice factum erit? Cui consonans Tul-

lius ^k; Quid potest, inquit, esse tam apertum, tamque perspicuum, cum cælum suspeximus, cœlestiaque contemplati sumus, quam esse aliquod Numen præstantissimæ mentis, quo hæc regantur? Quod qui dubitat, haud sanè intelligo, cur non idem sol sit, an nullus sit dubitare possit. Nemo est enim tam rudis, tam feris moribus, ait Lactantius ^l, qui non oculos suos in cælum tollens, tametsi nesciat cuius Dei providentia regatur hoc omne, quod cernitur, aliquam tamen esse intelligat ex ipsa rerum magnitudine, motu, dispositione, constantia, utilitate, pulchritudine, temperatione. Rectè Gregorius Nazianzenus ^m, Sicut quispiam citharam pulcherrimè confectam & elaboratam conspiciens, ejusque concinnitatem & constitutionem; aut etiam ipsius citharæ cantum audiens, nihil aliud, quàm ipsum citharæ conditorem, atque citharæcedum mente reputat, atque ad eum cogitatione fertur, etiamsi de facie ignotum: eodem modo is nobis, qui res efficit, effectasque movet atque conservat, manifestus est, etiamsi mente minimè comprehendatur. Rectè item Theophilus Patriarcha Antiochenus ⁿ: Sicut anima in humano corpore non videtur invisibilis existens, verum ex corporis motu cognoscitur; sic nec Deus corporis oculis videri potest, cæterùm ex providentia, qua singula ordinat, intelligitur. Quemadmodum si quis cernat navim suis armamentis instructam mare sulcare, & in portum appellere, certè credit aliquem, à quo gubernetur in ea esse gubernatorem: sic certè nemo adeò abjecti animi est, quin credat Deum esse gubernatorem omnium, quamvis ipsum oculis carnalibus non assequamur.

3. Ideò religionem virtutum omnium moralium excellentissimam mortalium animis insereit Deus, ut quos eadem humanitas forti nexu inter se ligat, una eademque religio Deo religet omnipotenti. In hoc totius vitæ nostræ summa ratio consistit, ut summum illud Numen ante omnia cognoscamus, cognitum purgatissimâ pietate veneremur. Utrumque actum docet religio omnium bonorum firmamentum, & mater totius mundi pacatissima beatitudo. Hæc sublata, si quis mundum dixerit cælum esse sine sole, nihil dixerit: Nox mera erit, & quod nocte dete-

^c T. Livius initio histor. d. Ad Hebræos cap. 13. 15.
^e Simplicius in Epictet. c. 67. f. Jamblic. de myster. Egypt. cap. 1. g. Plotin. Enneade 3. lib. 2. c. 3. h. Epict. lib. 1. c. 6. i. Trismeg. Pimandr. cap. 5.

k Cicero lib. 2. de nat. Deor. l. Lactant. divin. instit. lib. 1. c. 2. m. Nazianz. orat. 2. de Theolog. n. Theoph. lib. 1. ad Antiochum.

deterius est, nihilum & inane. Hâc solâ tanquam rationalis naturæ præclarissimâ dote super bestias & universâ pecora præcellit homo. Artium enim & gubernationis industria, ipsa quoque ratio, atque internos animi sensus exprimens sermo aded hominem non distinguunt à brutis, ut plerique Philosophorum illud etiam inani subtilitate disputare præsumpserint. Num brutis animantibus inest ratio. Sola religio est, cujus in brutis nullum extat vestigium. Eleganter Lactantius in hanc sententiam; Summum hominis bonum in sola religione est. Nam cætera omnia, quæ putantur esse homini propria, in cæteris quoque animantibus reperiuntur; cum enim suas voces propriis inter se notis discernunt atque dignoscunt, colloqui videntur: ridendi quoque ratio apparet in his aliqua, cum demulsi auribus, contractoque rictu, & oculis in lasciviam resolutis aut homini alludunt, aut suis quisque conjugibus ac foetibus propriis. Jam illa, quæ sibi prospiciunt in futurum, & cibos reponunt, habent utique providentiam. Rationis quoque signa in multis deprehenduntur. Nam quando utilia sibi appetunt, mala cavent, pericula vitant, latibula sibi parant in plures exitus disparentia, profectò aliquid intelligunt. Incertum est igitur, utrumne illa, quæ homini tribuuntur, communia sint cum aliis viventibus: religionis certè sunt expertia. Hinc omnium hominum sapientissimus humanam naturam diffiniens non à rationalitate essentiali ejus differentiam desumpsit, sed supra communem Philosophantium scholam altiori sublimatus fastigio, Deum inquit, time, & mandata ejus observa, hoc est enim omnis homo. Ergò necessariâ consecutione infert Bernardus, si hoc est omnis homo, absque hoc nihil omnis homo. Cultus enim Divinus, juxta Platonicos, ira fermè hominibus est naturalis, sicut equis hinnitus, & canibus latratus. Chryostomus aureâ suâ eloquentia illud Genesios explicans: *Hæ sunt generationes Noe: Noe*

o Plutarchus in opusc. de hacre, & Sextus Empyric. l. 1. Pyrrhonorum cap. 34. p. Lact. lib. 3. c. 10.
 q. Bruta uti ratione affirmabat Celsus Epicureus, ut ait Origenes lib. 4. contra ipsam. Vide item Porphyrium lib. 3. de Abstinentia. Lud. Vives lib. 2. de Anima, Lal. Biscolam tom. 2. Hor. Subc. lib. 1. cap. 4. & Joan. Euseb. Nierenberg. lib. 3. Hist. nat. r. Eccles. 12: 13. f. Bern. ser. 20. in Cantic. t. Ficinus lib. 14. Platon. Theologia. cap. 9. Gen. 6: 9.
 u. Chryf. hom. 23. in Gen.

vir justus, atque perfectus fuit. Rarus inquit & novus genealogiæ modus. Nam ut Scriptura dixit, *Hæ sunt generationes Noe*, aures nostras excitavit, quasi genealogiam illius narratura, & quis ejus pater fuerit, & unde genus duxerit, & quomodo in hanc vitam editus, & alia quæ mos est genealogias narrantibus recensere: relictis tamen illis omnibus, & aliorum consuetudinem superans inquit, *Noe vir justus atque perfectus fuit.* Nam quia cæteri homines ob carnales voluptates, quibus immerfi erant, amiserant esse homines, iste in tanto populo hominis imaginem servavit. Quæ autem est imago hominis? Rationalem esse. Quid ergò? an non & illi fuerunt rationales? Verum non hoc solum fuerit hominem esse, sed & virtutibus esse deditum, & vitia fugere; illicitis affectionibus imperare, & mandatis Dominicis obtemperare. Nam cum in malum declinant homines, & servi fiunt irrationalium vitiolorum, hominis nomenclatura se reddunt indignos, & cum bestiis computantur. Quando enim, sicut idem alibi scribit, ut asinus calcitras, ut taurus exultas, libidine incensus sic hinnis ut equus: quando in epulis urforum imitatis voratum, & pinguedine corporum mulorum more distendis: cum exercenda similitate camelum, lupum imiteris rapinâ: cum irascaris ut serpens, & atrocitate scorpionum percussus: cum subdole insidieris ut vulpes, ac veneno malignitatis armeris ut coluber & vipera: quâ ratione in hominum te possum numero collocare, nulla in te cernens signa humanæ naturæ? Sanè qui hujusmodi est, inquit Cydonius, non homo vocari debet, sed portentosa bestia, quales in fabulis describuntur, qui solo aspectu fallam hominis speciem præ se ferat.

4. Hominum verò brutorumque discrimen ipsa corporum figuratio demonstrat. Cætera animantia prona facie incurvantur in terram, quia ventris, in quem deslectuntur, solas sequuntur voluptates: Homo recto stat corpore despicitque terras, ut qui erecto vultu intuetur cælum, quæ sursum sunt quærere discat, non quæ super terram. Rectè Silius.

Nonne vides hominum ut celsos ad sidera vultus
 Sustulerit Deus, ac sublimis sinxerit ora:
 Cum pecudes, volucrumque genus, formasq; ferarum
 Segnem, atque obscenam passim stravisset in alvum?

Nnnn 2 Solus

x. Idem Hom. 4. in Matth. 7. Cydon. orat. de contemnenda morte. 2. Silius Italic. lib. 15. v. 84.

Solus nempe homo, ait Ruricius Lemovicensis Episcopus ^a de omnibus animalibus sublimis creatus est, ut auctorem suum semper cœlo intentus aspiciat, non mundalia opera solo defixus exerceat. An non confunderis, exclamat Bernardus ^b, sursum caput habere, qui sursum cor non habes? corpore rectus stare, qui corde repis in terra? His autem qui terrena sapiunt, quam læti illudunt dæmones prophético sermone dicentes ^c, *Incurvare, ut transeamus?* Propterea, ut scribit Julius Firmicus ^d; Nihil aliud, dum in hac vitæ brevitate sumus, nobis elaborandum est, nisi ut terreni corporis labe purgatâ, & amputatis, si fieri potest, omnibus vitiis, incorruptam animi divinitatem, & nullâ scelerum contagione pollutam auctori nostro reddamus Deo, ne divinæ fabricationis immemorem animum vitiosis libidinum laqueis implicatum, tamquam projectum per præcipitia perdamus. Nihil enim debemus cogitare terrenum, præsertim cum sciamus, fabricatorem nostrum Deum ita nos divini artificii moderatione fecisse, ut recti corporis forma ab omni humilitatis dejectione deposita, nihil aliud primum patefacta oculorum acie, nisi Solem & Lunam, stellasque & horum omnium pulcherrimum, atque immortalabile domicilium videremus. Simile est illud Octavii apud Minutium Felicem ^e. Præcipue cum à feris belluis hoc differamus, quod illa prona, in terramque vergentia nihil nata sint prospicere, nisi pabulum; nos quibus vultus erectus, quibus suspectus in cœlum datus est, sermo & ratio, per quæ Dominum agnoscimus, sentimus, imitamur, ignorare nec fas, nec licet ingerentem sese oculis, & sensibus nostris cœlestem claritatem. Sacrilegii enim vel maximi instar est humi quærere, quod in sublimi debeas invenire. Augustinus ^f item sic de hac re philosophatur; Figura corporis non prona, sed erecti sumus. Qua in re admonemur ab eo, qui nos fecit, ne meliorem nostri parte, id est animo, similes pecoribus simus, à quibus corporis erectione distamus. Sed sicut corpus ad ea, quæ sunt excelsa corporum, id est ad cœlestia, naturaliter erectum est; sic animus, qui substantia spiritualis est, ad ea quæ sunt in spiritualibus excelsa erigendus est, non elatione superbiæ, sed pietate justitiæ. Propter hoc enim, ait Chryso-

stomus ^g, rationales facti sumus, & à brutis differimus, ut laudemus, celebremus, glorificemus jugiter Dominum omnium conditorem.

5. Rectus itaque Deus rectum hominem fecit, at ille recto corpore curvum animum gerens tantum Dei munus neglexit, & degeneri conversatione naturæ jura transgrediens cum in honore esset non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis ^h. Prodiit hæc perversitas ex ignorantia, ex infecta radice pessimus frutex. Quam veritatem in cæca errorum nocte Philosophus Chæronensis ⁱ videns, inscitia Deorum, atque ignoratio, inquit, jam inde ab intio in duos quasi rivus dimanans ab una parte in duris ac refractariis ingeniis, tanquam in aspero solo, impietatem, quæ nullos putat esse Deos: ab altera velut in molli ac tenero solo superstitionem animis lenibus ingeneravit. Nam, ut unum omnium rerum principium fuit, cujus omnipotentia è nihilo cuncta produxit, ita olim una de illo scientia erat, atque una religio, quæ cum primis parentibus nata ad posterum est devoluta, ut in libris de perenni philosophia doctissime differit Eugubinus ^k. Sed cum ingenti propagatione diffusi longius à se homines recessissent, spretoque virtutum exercitio rebus dumtaxat terrenis incumberent, tum rerum præteritarum memoriam, tum ipsum Dei cultum neglexerunt. Ita solet fama non tam vires acquirere, quam perdere eundo: sicut aqua in plures rivulos derivata, quod magis à fonte recedit, eò insalubrior evadit. Hoc modo labefactata religio tot fabulis ac figmentis violata est, ut non minus in Dei cognitione, quam in ejus cultu maxima inconstantia, & veri ignoratione plerique mortalium errarint. Nam veri Dei vera notitia vix in una Israëlitiæ gentis profapia integra mansit, sicut scriptum est: *Notus in Judæa Deus, in Israel magnum nomen ejus* ^l. Unde & Ethnicus quidam scriptor ^m de illius populi moribus differens, Diversum, ait, à reliquis hominibus obtinent, cum aliis in rebus usque vitæ quotidiano, tum eo præsertim quod nullum ex cæteris Diis colunt, suum illum Deum ineffabilem, invisibilemque existimantes. De quibus & Sartyricus cecinit ⁿ.

Qui

^a Ruric. l. 2. Ep. 42. ^b Bern. serm. 12. de diversis. ^c Isai. 51. 23. ^d Julius Maternus Firm. præf. lib. 8. Mattheos, ^e Min. Felix in Octavio. ^f August. lib. 12. de Trinit. c. 1.

^g Chrys. hom. 26. in Gen. ^h Psalm. 48. ⁱ Plutarc. initio lib. de superstit. ^k Aug. Eugubin. lib. 1. de per. Philosophia. ^l Psalm. 75. ^m Dio. Cassius lib. 37. histor. ⁿ Juvenal. sat. 14.

Quidam sortiti metuentem Sabbata Patrem Nil præter nubes, & cæli Nomen adorant:
 Quosdam quidem fuisse extra genus Israëliticum, qui ad cælestis civitatis confortium ante Christi tempora pertinerent, ostendit Augustinus * : sed hi paucissimi sunt, vixque numerum faciunt, si cum infinita perditorum hominum multitudine comparentur. Gens enim humana semper malè de Deo meruit, ut loquitur Tertull. † primò quidem ut inofficiosa ejus, cum intelligeret ex parte non requisivit, sed & alios insuper sibi commentata est, quos coleret: dehinc quod non inquirendo innocentiae magistrum, & nocentiae judicem, & exactorem, omnibus vitiis, & criminibus inolevit. Cæterum si requisisset, sequeretur ut cognosceret & recognosceret requisitum, & recognitum observaret, & observatum magis propitium reperiretur, quam iratum.

6. Difficile quidem est, quis & qualis sit Deus, absque divini luminis illustratione dignoscere, nam, ut Heraclitus apud Themistium † dicit; Natura latere gaudet, & ante naturam naturæ opifex, quem vel ea de causa veneramur, & admiramur, quod minimè sit expedita ipsius cognitio, nec sine sudore comprehendi possit. Et ut Magnus Gregorius scribit †; Penè omne quod de Deo dicitur, eo ipso jam indignum est, quod potuit dici. Nam cujus laudi non sufficit obstupescens conscientia, quando sufficere loquens lingua? Notum est illud Simonidis apud Cicero-nem †; qui ab Hierone Rege Siculo interrogatus, quid Deus sit, diem unum huic considerationi petiit: elapso illo, nondum sibi liquere dixit, & biduum in eandem deliberationem postulavit, elapso & biduo, triduum sibi depoposcit: denique id unum respondit, quo plus cogitaret, plus cogitandum occurrere; minus atque minus expediri se, quo diutius in hac cogitatione luctaretur. Hanc Simonidis cunctationem admirandam omnibus, & sectandam, ait Cæcilius apud Minutium Felicem †. Tantum enim virium non habemus, inquit Plutarchus †, uti nostra ratione assequi Dei cognitionem valeamus. Et Fulgentius †; Quomodo, ait, sufficienter, aut dignè loqui poterit quis? de quo? homo

de Deo, mortalis de immortali, visibilis de invisibili, parvus de immenso, temporalis de æterno, de creatore creatura? Auctor item libri de operibus Christi cardinalibus apud Cyprianum, quem esse Arnoldum Abbatem nuper repertum est. Assertio, inquit, de Dei essentia in promptu haberi non potest, neque enim diffinibilis est Divinitas, sed verius, sinceriusque remotio indicat negando quid non sit, quam asserendo quid sit. Atque, ut docet Ficinus †, sicut sol sine sole non cernitur, ita neque Deus sine Deo cognosci potest. Sapienter Hilarius † Pictaviensis Episcopus; Deus invisibilis, ineffabilis, infinitus, ad quem & eloquendum sermo fileat, & investigandum sensus hebetetur, & complectendum intelligentia coarctetur. Perfecta scientia est sic Deum scire, ut, licet non ignorabilem, tamen inenarrabilem scias. Credendus est, intelligendus est, adorandus est, & his officiis eloquendus est.

7. Esse verò Deum, eumque unum, infinitum, sapientissimum, & immortalem adeò manifestum est, ut omnino inexcusabiles sint, non illi, qui dicunt in corde suo, Non est Deus †; sed & illi, qui, ut dicit Apostolus †, Cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis, & mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & voluerunt, & quadrupedum, & serpentium. Dum enim abjecta, & indigna veneratione lignum adorabant, & lapidem, debere se cultum conditori omnium profitebantur. Invenissent proculdubio Deum, si inquirendi apponere voluissent affectum, dicente Domino †, Quærite, & invenietis: nec eò dementiæ devenissent, ut terram colerent, quæ idcirco pedibus nostris subiecta est, ut calcanda nobis sit, non adoranda. De humano videlicet arbitratu Divinitas pensatur, ut loquitur Tertullianus †: omnisque error religionis inde promanat, teste Augustino †, quia anima pro Deo suo phantasmata sua colit. Et quidem lex intus inserta docuit Numinis venerationem, sed negligentia, & contumacia invenire non meruit veritatem: quia cum veritatem cognoscerent, & contemnerent, jure receperunt in pœnam, ut nec cognoscerent. O stultitiam filiorum hominum sub vestigiis pedum suorum Deum sibi quærentium, quem adorarent!

Nnnn 3 Non

† Ficinus lib. de Christ. relig. c. 2. † Hilar. lib. 2. de Trinitate. a Psalm. 13. b Ad Rom. 1:21. c Matth. 7:7. d Tertull. Apolog. cap. 5. e Aug. de vera relig. cap. 9.

o Aug. lib. 18. de civit. Dei c. 47. p Tertull. in Apolog. cap. 40. q Themist. grat. in laudem Joviani. r Greg. lib. 20. mor. cap. 23. s Cic. lib. 1. de nat. Deorum. t Min. Felix. in Oratio. u Plut. in lib. de Pythia oraculis. x Fulg. serm. de duplici nativ. Christi. In pref.

Non pudet in Divos seles, & bruta referre?
ait Sibylla apud Theophilum f; & ut Christia-
nus Poëta g canit,

Nonnulli venerantur olus, mollesque per hortos
Numina sicca rigant.

Ægyptii scilicet, quorum nascencia in hortis nu-
mina quoque Ethnicus Poëta h irridet in Satyra:
ut non immeritò Regius Propheta i in speciem
acerbioris vindictæ imprecatus sit, ut similes Diis
suis cultores eorum efficerentur. Hæc duplex in
orbe terrarum viget impietas, duplex atheismus,
ut Philotheus k affirmat Episcopus Constanti-
nopolitanus, Deos nimirum sibi fingentium,
cultumque creatoris transferentium ad creaturas:
& eorum, qui Deum omnino negant, qui, ut
Satyricus cecinit l,

— In fortuna casibus omnia ponunt,
Et nullo credunt mundum rectore moveri,
Natura volvente vices & lucis, & anni:

Atque adeò intrepidè quæcumque altaria tangunt.
Hoc summum nefas est, & ad omnem malitiam
gradus.

Heu primæ scelerum causæ mortalibus ægris
Naturam nescire Deum. m

Quamquam affirmat Plato n magna mens Phi-
losophorum, neminem unquam, qui hanc opi-
nionem de Diis habuerit, quod non sint, in hac
sententia ad senecturem usque perseverasse.
Deum enim, inquit Paulus Orosius o, quilibet
hominum contemnere ad tempus potest, nescire
in totum non potest. Maximus Tyrius p do-
ctissimus Platoniorum: In tanta, ait Philoso-
phorum pugna, contentione, ac dissonantia,
nusquam gentium cernere est aut leges, aut ratio-
nes non in hoc saltem omnes convenire, quod u-
nus Deus Princeps, ac Pater omnium existat.
Hoc non solum fatetur Græcus, sed & Barbarus,
sed & insularum, & continentis habitator: ipsi
denique qui sapientiam abnegant. Nam quo pã-
cto rationem hominis obtinere poterit, qui
Deum negat animæ suæ parentem? est enim ho-
mo, ut Hildebertus Episcopus scribit q, animal
divinum, & quasi quodam participio Numinis
insignitum. Ossibus, & carne parentem circum-
fert, & sapit terram; ratione Deo se propin-
quum; & affinem denuntiat. Porrò brutalem

f Theoph. lib. 2. ad Antolyc. g Sedulius carm. pasch.
lib. 1. h Juven. sat. 15. i Psalm. 113. k Phil. in
laud. SS. Basilii Greg. & Chrysostomi. l Juven. sat.
13. v. 86. m Silius lib. 4. v. 794. n Plato 10. de
legibus. o Oros. in 1. lib. 6. Histor. p Maxim.
Tyrius serm. 1. q Hildebert. Epist. 56.

Atheorum impietatem, quamvis non sit hujus lo-
ci pluribus redarguere, libet eam tamen hoc
claudicante metro detestari.

METRUM II.

Ergonè quispiam sub axe colorum est,
Delius adeò, ut dicat in suo corde
Non est Deus? vel plenus improbis votis,
Orbis Monarcham, siderumque rectorem
Turpi veterno publica rei ignarum
Clausum latere in adibus poli credat?
Sicne in Deum conspirat, & minas jactat
Vilis homo, spoliū mortis, urna factoris,
Lutosa terra massa, pulveris saccus?
Ergo solutus Numinis metu inselix
Sic in diurna luce sponte caligas,
Natura apertis abnegans fidem dictis?
Videsne ut undas legibus nitens Phœbe
Temperet? ut uda comprimat Theris fluctus
Tenuis arena terminum mari ponens?
Ut semper Helles portitor, parens florum
Jussit adaquet partibus diem nocti?
Vides ut æstu torridus serus cancer,
Caprique fidus algidum statis horis
Sistant diem, solisque cursus metat
Ponant? ut errent fulgida poli flamma,
Serventque certo fœdere inditas leges?
Quis voluit astrat? quis rotat vices rerum?
Quis è recondito, absditoque thesauro
Edacit Æoli juvenis insanam
Turbam, procellarumque concitat nimbos?
Quis lacte pingit liliam, quis argento
Ligustra, calidas ignibus, rosas auro?
Quis universam graminumque, florumque
Hortique, pratique decorat venustatem?
Anne reperiri vanitas potest major,
Quam mentis effranti impetu Deum summum
Temerare, & illi sceptrâ denegare orbis?
An quod scelestis proroget viri pavus,
Dormire credit impius pigrum Nomen?
Sed præstat alto nos silentio Divos
Celere, luent mox impiis scelus: tuncque
Vindicta cælum absolvet: & malos perdet.

Optimè de hac re oris aurei concionator r. Non
est fundamentum, & quonam modo stat ædifi-
cium? Non est carina, & quomodo consistit na-
vigium? Non est fabricator navis, & quonam
modo navis comparata est? Non est ædifica-
tor, & quomodo domus facta est? Non est ar-
chitectus, & quis urbem condidit? Non est a-
gricola, & quomodo agri tulere manipulos?
Non est musicus, & quomodo in mundi lyra
appa-

r Chrysostom. in Psalm. 13.

apparet concentus? Non est qui provideat, & quomodo per omnia pervadit providentia? Non est auriga, & quomodo quatuor elementorum curru agit? Non est statuarus, & quomodo homines veluti quædam statuæ in mundo facti sunt? Non est fornicis constructor, & quis tibi cœli fornicem construxit? Non est aurifex, & quis veluti discum aureum tanquam in mensa solem in cœlo posuit? Non est qui ferat lampadem, & quis tibi veluti lampadem argenteam dedit lunam in nocte? Non est qui illuminet, & quis tibi clara, & lucem præsentia dedit luminaria? Non est qui faciat solus magna lumina, & quis accensos astrorum lychnos tibi in cœlo posuit? quemadmodum dicit Propheta *s*, *Qui facit luminaria magna solus, solem ut præsit diei, & lunam ut præsit nocti.* Non est opifex, & quomodo pulchritudo creaturarum testatur creatorem? Quæcunque in mundo fiunt, aguntur, exercentur, habent qui eis præsit, eaque perficiat: & solus mundus non habet qui eum administret? Hactenus Chrysostomus. Extolle te igitur, atque erige spiritus meus, & virtute, qua à Deo mihi es inspiratus, ut verbis utar Marii Victorini Africi, agnosce Deum intelligere difficile, non tamen desperatum; nam ideò nosse se voluit, ideò mundum, & opera sua divina constituit, ut eum per ista omnia cerneremus. Scire autem quid sit Deus, hoc est vivere, hoc est esse. Quid est enim homo, inquit Bernardus, nisi quod tu ò Deus innotuisti ei? Itaque si noticia Dei causa est, ut homo aliquid sit, ignorantia facit, ut nihil sit. Quare Plato maximum esse censet nostræ divinitatis indicium, quod soli nos in terris tanquam sortis divinæ participes Deum cognoscimus, & invocamus, cultuque religioso tanquam supremum Numen colimus, & veneramur.

§ II.

Sensum Religionis hominibus innatum Dei existentiam probare. Divina laudis initium ab Angelis, imò ab ipso Deo. Unde sumi debeat Ecclesiastica Psalmodiæ origo.

I. Constat igitur, viguisse semper divini cultus aliquod studium, quamvis barbaræ gentes extra leges, moresque projectæ sacrilegis erroribus religionis candorem depravarint. Est

Psalm. 135. t. M. Victor. l. 3. adv. Arium. u. Bern. Epist. 18. x. Plato in Protagora.

autem quidam religionis sensus ita cunctis innatus, & in animo quasi insculptus, ut ex eo sumperit argumentum ad probandam Dei existentiam Sextus Empyricus Pyrrhonius: Si non sunt Dii, inquit, nec religio, quæ est scientia cultus Deorum: eorum enim, quæ non sunt, cultus esse nequit; est autem religio, ergo sunt Dii. Quædam verò naturalis propensio ad religionem, ut Themistius scribit, omnium hominum communis est; ratio tamen, & modus colendi Numinis pro cuiusque libertate diversus. Quæ cum ita sint, tantam habent divinæ laudes antiquitatem, quantam habet religio. Religio autem humanæ menti ingenita virtus cum primo parente nata ab eodem in filios, & nepotes diffusa est.

2. Verumtamen non ad solos homines spectat prima divinarum laudum exercitatio. Est aliud, quod eis debetur, sublimius initium à nobilioribus creaturis. Nam & super muros cœlestis Hierusalem constitutos custodes, qui non taceant die, ac nocte laudare nomen Domini Isaias Propheta commemorat. Seraphicos item spiritus apud eundem legimus alterna modulatione clamantes: *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth, plena est omnis terra gloria ejus*. Quæ verba explicans Chrysostomus, in cœlis, ait, exercitus Angelorum Deum celebrant, in terris hominum chori easdem divinas laudes imitantur. In cœlis Seraphim hymnum ter sanctum exclamant, in terra hominum cœtus eundem modulatur. Cœlestium verò, & terrenorum communis quædam Panegyris admirabili concentu constituitur, una gratiarum actio, unum gaudium, unus lætitiæ chorus, atque concentus. Sed & ipse Dominus Angelorum, *Ubi eras*, ait ad Job, *quando ponebam fundamenta terræ? Indica mihi, si habes intelligentiam. Cum me laudarent simul astra matutina, & jubilarent omnes filii Dei.* Obstupuerunt videlicet Angeli sancti ipso rerum aspectu, cum pulchritudinem vidissent creaturarum: nam prima die divisa est lux à tenebris, Angeli scilicet boni à malis, ut Hugo Victorinus docet. Quod enim agebatur in mundo sensibili, imago erat eorum, quæ in mundo intelligibili agebantur. Existimat autem Hugo simul cum cœlo, & terra creatos fuisse Angelos. & per illam moram, qua

terra
y *Sext. Empyricus lib. 8. adv. Mathematicos. z Them. orat. 12. ad Jovian. Imp. a Isai. 62: 6. b Isai. 6: 3. c Chrys. hom. 1. de verbis Isaiæ. d Job 38: 4. 7. e Hugolib. 1. de Sacramentis.*

terra fuit inanis & vacua, usque ad lucis creationem, eos in via fuisse ad merendum, & demerendum. Tum creata luce qui fuerunt in gratia confirmati, quomodo putas jubilarunt? quam excelsis, & sonoris vocibus celebrarunt Deum? O si haberemus Hymnos illos, & digni essemus ore humano eos proferre, quam perfecta esset in ore nostro laus divina! Quartâ verò die censer Anastasius Synaita *f* Angelos laudasse Deum, non solum propter creationem astrorum, sed etiam propter mysterium Incarnationis, quod in illis representabatur. Hymnis, inquit, Deum celebrarunt. Quamobrem? Quoniam facta sunt astra? Non certè propterea; sed cum vidissent solem è terra recurrentem, in mysterio didicerunt Christi Incarnationem, & è terra assumptionem; & idèd, cum vidissent eum ex sancta Virgine tanquam ex abyssò exortum, statim exclamarunt dicentes, Gloria in excelsis Deo. Optimè Rupertus Abbas *g*. De tenebris jubente Deo respandit lux, Angelica scilicet creatura, quando dixit Deus in principio, hoc est in Filio suo: Fiat lux, & facta est lux. Unde Angeli non ingrati incessabiliter laudant, confitentur, amant, adorant. Hujus eorum laudis, vel confessionis assiduitatem, & incessabilem intentionem mirificè Psalmista his verbis exprimere contendit *h*: *confessionem & decorem induisti, amictus lumine sicut vestimento*. Magnificentius & dignitatem ejus, qui laudatur, & eorum qui laudant instantiam exprimere non potuit. Suo namque indumento jure quisque vestitur, quia non alterius, sed suum est, quod tunc illum non dedecet, si secundum habitudinem corporis ejus benè accommodatam est. Cum ergò dicit confessionem, & decorem induisti, amplissimè gratulatur, & optimè dicit, dignum illum esse tantis confitentium Angelorum laudibus, & decere illum quicquid boni clamare possint, aut norint, eò quod ipsa substantiæ, vel vocis eorum organa ille fecerit, & in circuitu excelsi solii sui in magno honore feliciter constituerit, vel ordinaverit. Sublato quoque, & terribiliter deturbato Sathana cum Angelis ejus, continuò profectum hunc sancti Angeli habuerunt, ut novam divinæ laudis habentes materiam, novum inciperent canere canticum, sicut idem Tuitiensis Abbas observat *i*. Et in creatione mundi, teste Basilio Seleuciæ Episcopo *k*, spectaculi

f Anastas. lib. 4. Hexam. *g* Rupert. in Gen. lib. 1. c. 12.
h Psalm. 105. *i* Rupert. lib. 1. de victor. Verbi Dei
 cap. 30. *k* Basil. Seleuc. or. 1. in cap. 1. Gen.

stupore correpti, ad singula quæ fiebant iteratis faustis acclamationibus conditorem prosequabantur. Hæc sunt divinatorum cantuum auspiciatissima natalia, hæc alternæ modulationis regalia prorsus, ac dignissima incunabula.

3. Sed quid Angelos commemoro? Pudet ab illis divinæ laudis repetere antiquitatem, quæ ipsimet divinæ æternitati coexistit. Deus, Deus, inquam, in augustissima illa solitudine, antequam quicquam faceret à principio, se solo gloriosissimè beatus seipsum jugiter collaudabat. Omnem superat creaturarum mentium intelligentiam dulcissima illa, & consonantissima harmonia, qua se mutuo laudant in simplicissima unitate tres distinctæ personæ: Pater à nullo genitus, principium sine principio: Filius Verbum Patris, paternæ gloriæ splendor, omnium intelligibilium expressio: Spiritus Sanctus à Patre, & Filio procedens, utriusque nexus, & amor, fons pacis, & bonitatis. Deus nimirum se digessit in Deum, ut ait sanctus Zeno *l*, & suo manente integro statu totum se Pater reciprocavit in Filium: atque alter in altero exultat cum Spiritus sancti plenitudine una originali coeternitate renitens. In Patre totus Filius, & totus in Verbo Pater. Unus in altero est, numerum tamen sine numero omnes conservant: Pater Filio semper interior, semperque manet exterior, ut loquitur Hilarius *m*, & excedens quicquid humano sensu concipi potest, ex se Filium genuit, non ex aliqua subjacente materia, quia per Filium omnia: non ex nihilo, quia ex se Filium: non ut partem sui, quia in ipso est omnis plenitudo divinitatis. Laudat autem Filium Pater, quia Deus ex Deo est: laudat Patrem Filius, quia ipse est Verbum Patris, quo ille dicit omnia: laudat Spiritum sanctum Pater, laudat Filius, nam ex Patre, Filioque procedens utriusque amor, & nexus est: laudat Spiritus sanctus Patrem, & Filium, qui cum Patre, & Filio in summo, & incredibilem regnat unitate. O musicam! ô laudes! ô supremi Seraphici spiritus! ô excellentissimæ creaturæ, velate alis faciem vestram, demittite penas, & præ admiratione desicite ad tantam archetypæ musicæ suavitatem. Sordescit in ore proprio humana laus, quia, ut dicit Plutarchus *n* in eo libello, quo tractat, qua quis ratione seipsum citra invidiam laudare possit; qui seipsum laudant imprudentes sunt, nam decebat eos pudor, etiam si ab aliis laudarentur: sunt

l Zeno serm. 1. de Genesi. *m* Hilary. lib. 3. de Trinit.
n Plutarchus.

etiam iniusti, quia sibi sumunt, quod tribui ab aliis debuit. At Deus, cum sit infinitæ virtutis, ipse solus potest se dignè laudare, qui propriam solus immensitatem comprehendit. Audeo dicere cum Augustino: Ut benè ab homine laudetur Deus, laudavit se ipse Deus. Et quia dignatus est laudare se, ideo invenit homo quem admodum laudet eum. Neque enim hoc potest dici Deo, quod dictum est homini, *Non te laudet os tuum p.* Ut homo se laudet arrogantia est, ut Deus se laudet misericordia est. Novit prodesse nobis, ut amemus eum, ideo laudando se, amabilem se facit, ut nos amando, & laudando eum, meliores efficiamur. Deus itaque, inquit Gregorius Magnus q, qui nos prohibet, ne proprio ore laudemur, per Scripturam sacram laudes suas loquitur, ut valeamus eum audientes cognoscere, cognoscentes amare, amantes sequi, sequentes adipisci, adipiscentes verò ejus visione perficere. Unde Psalmista ait r, *Virtutem operum suorum annuntiabit populo suo, ut det illis hereditatem gentium.*

4. Laus ergo divina, si ad ipsum Deum referatur, tunc incepit, cum non erat tempus, omnia transcendens tempora semper præsentis æternitatis eminentia. Non enim habet tempus æternitas, ait Tertullianus s, omne tempus ipsa est, quod facit pati non potest. Si verò ab Angelis ejus originem deducamus, fuit illa quidem, cum jam tempus factum esset, initio enim corporalis creaturæ creatos illos fuisse probabilius Theologorum sententia asseverat t: sed sicut illi à duratione successiva illius temporis, quod numerus, & mensura motus dicitur esse, omnino exempti sunt; sic etiam eorum operationes nequaquam iis mutationibus sunt obnoxia, quibus corporalis creatura subjecta est non volens. Ideò laudes, quas Deo concinunt in novem choros distincti, nullam pati possunt vetustatis injuriam, nullum temporis detrimentum. Quid vero nobis commune cum Deo, cujus comparatione sic sumus, quasi non sumus? Quid nostros Hymnos Angelicis assimilare præsumimus, quorum æmulari felicitatem etiam volumus, non valeamus? Ea igitur omnia laude, qua & Deus seipsum, & Angeli Deum glorificant, quam nec verbis exprimere, nec mente concipere possimus, è coelestibus ad terrena descendendum

est, quò ejus hymnodicæ describamur exordia, quam statis temporum, horarumque spatiis in hoc miserimo terreni incolatus exilio frequentamus. Inolevit autem quorundam mentibus nimis iniqua adversus Canonicas preces opinio, eas tertio, vel quarto sæculo post Christum natum cœpisse u: sed ut fateri oportet, eas, ut hodie in usu sunt, non adè antiquam, saltem aliqua ex parte, originem habuisse; ita perspicuum est, ritum orandi aliquoties in die cura ipsa religione, hominumque cœtibus inchoasse. Certa sunt rerum omnium principia, certi progressus, & ætates. Nihil simul natum, & politum est; rerumque exordia exilia semper, & rudiora fuerunt; nec facillè reperitur in exordio maturitas, & in inchoatione perfectio. Aspice Rhenum, inquit Romanus sapiens x, aspice Euphratem, omnes denique inclytos amnes, quid sunt, si illos illic, unde effluunt, æstimes? Quicquid est, quo timentur, quo nominantur, in processu paraverunt. Sic divina Psalmodia obstetricante manu Domini cum primo omnium parente nata in primo sui ortus rudimento rudis, & indigesta tacitis sensim, & ordinatis adolevit augmentis.

§. III.

Viguisse semper divini cultus studium à primis Parentibus usque ad Christum. Testimonia infidelium de precibus, & hymnis primorum Christianorum.

1. **V**arias laudes, & Hymnos, prout nascentis sæculi simplicitas exigebat, divinæ majestati tanquam debitæ servitutis tributum primos homines cecinisse docet Cyrillus Alexandrinus y, qui cultum Dei ab Adamo cœpisse scribit; idque etiam Paraphrastes Chaldaeus indicat, qui Psalmo nonagesimo primo hunc titulum præfixit, Laus, & Canticum, quod dixit homo primus in die Sabbati. Moses quoque Barcepha docet z, Psalmistam in persona Adæ verba ista protulisse, *Tu formasti me, & possisti super me manum tuam* a: ita ut Sacerdotium acceperit, & munus Deo laudes, ac preces solemniter offerendi, quod per manuum impositionem conferri solet. Hugo item Victorinus b: *Credimus,*
O o o o i p q u i t,

o Aug. pref. in Ps. 144. p Prov. 27:2. q Greg. lib. 18. mor. cap. 7. r Psalm 110. s Tertull. lib. 1. adv. Marcionem. t D. Thom. cum suis 1. p. qu. 61. art. 2. § 3.

u Polydo. Virgilius lib. 6. de invent. rerum. cap. 2. quem sequuntur Sælarii. x Seneca lib. 3. de benef. cap. 29. y Cyrill. lib. 3. in Julianum. z Moses de paradiso p 1. c. 28. a Psalm. 138. b Hugo in Gen.

inquit, Deum docuisse Adam cultum divinum, quo ejus benevolentiam recuperaret, quam per peccatum transgressionis amiserat, ipsumque docuisse filios suos. *Deus enim*, ait Scriptura, *creavit primos homines, & sensu replevit cor illorum, ut nomen sanctificationis collaudarent, & magnalia enarrarent operum ejus.* Rupertus Abbas e post S. Gelasium d. Papam protoparentes nostros accusat, quod tantis à Deo beneficiis cumulati nullas laudes, & preces grati animi indices reddidisse legantur. Sed ad illorum justissimam defensionem satis superque sufficiens est scriptoris sacri simplicissima, & sobria narratio, alia multa silentio tegens, de quorum certitudine nemo sanæ mentis dubitavit. Quando enim sapientissimus vir Adam è nihilo procreatum se vidit ad imaginem, & similitudinem Dei: quando formatam Evam aspexit similem sibi: quando nimirum, ut Aleimus Avitus e Viennensis Archiepiscopus canit:

*Pro thalamo Paradisus erat, mundusque dabatur
In dotem, & lætis gaudebant sidera flammis;*

Nonne protinus in vocem laudis, & gratiarum actionis erupisse censendus est? Ejus quoque filios par est credere non tam natura impellente, quam docente utroque parente didicisse Deum sacrificiis venerari, precibusque invocare. Nec est quod aliquis occidenti literæ nimium inhærens ad Enos filium Seth Adami nepotem usum, & ritum divini cultus referre contendat, quia de illo dicit Scriptura f, *Iste cepit invocare nomen Domini*; multiplex enim hujus dicti explicatio est. Sunt qui dicant Enos primum fuisse, qui nomen Dei sub nomine illo ineffabili non invocaverit. Alii primum intelligunt, id est præstantissimum, quod super omnes religione enituerit. Alii, quod populum cœperit ad publicas Dei laudes, ad publicum cultum congregare, jam tunc fidelium Ecclesiam coadunans. Mihi magis arridet eorum placitum, qui docent, Enos certas precandi formulas, certosque ritus, & ceremonias primum omnium adinvenisse, atque ideo dici, quod nomen Domini cœperit invocare. Legendus hac de re doctissimus vir Jacobus Boulduc b, qui libro primo de Ecclesia ante legem docet, Enos instituisse sodalita-

c Rupert. lib. 2. in Gen. c. 39. d. Gelas. Tract. adv. Pelagianos. e Avit. lib. 1. de orig. mundi, vers. 190. f Gen. 4. ac ibid. Abulen. Cajet. Peyerius. Corn. à lapide, & alii. h Boulduc lib. 1. de Eccles. ante legem. i lib. 1. de oggio Christ. cap. 5.

tem psallentium Deo, qui dicti sint Enoscaei, postea Essæi, vel Esseni. Verùm de Essenis diversa apud Scriptores fama est. S. Philastrus i inter hæreticos veteris testamenti Essenos numerat, vitam monasticam exercentes, sed Christum Filium Dei non expectantes. Plinius k de illis hæc habet: Per seculorum millia, incredibile dictum, gens Essenorum æterna est, in qua nemo nascitur. Et Solinus l Plinii transcriptor; Per immensum spatium sæculorum, incredibile dictum, æterna gens est cessantibus puerperis. Putat autem Baronius m paulo ante Christum eos cœpisse, & ad prædicationem Apostolorum conversos Christo nomen dedisse.

Hæc divini cultus laudabilis institutio, crescentium annorum cumulo adaucta majora indies suscipiebat felicissimi progressus incrementa. Nam & Noë sollicito cultu ultra cæteros tunc mortales Deum propitiavit, eundemque sacros ritus & Theologiam docuisse, ac rituales libros scripsisse asserit Berolus Chaldaeus n, sive Annus Viterbiensis. Post diluvium autem, quomodo laudes Deo cecinerit, explicat his versibus Claudius Marius Victor Mafiliensis o.

*Non prius officii quicquam servatus mire
Constituit, quam sacra Deo, laudesque rependat.
Gratesque evasoreserat discrimine Noe.
Mox urveo sacra exurgunt altaria saxo,
Agnovitque hac prima recens altaria mundus,
Antea totus enim convexo tramite cali
Templum mundus erat.*

Hic justus in generatione sua, & perfectus fuisse asseritur, cujus sanctitas eò magis est admirabilis, quod toto prorsus à justitia declinante mundo, solus justus inventus est. Successit Abraham pater credentium, in idem studium sanctissimis ceremoniis à Cananæis distinctus. Deinde Isaac & Jacob, illustrissimos Patriarchas ferventissimos in Dei laudibus fuisse, & humanis argumentis concitias, & divinâ lectione compereris. Quorum unus egressus in agrum ad meditandum, orandi studium luculenter ostendit p: alter luctatus cum Angelo magni nominis mysterium cœlesti benedictione cumulatè adimplevit q. O quantum præpropere virtus in ipsa infantia splendoris effudit! Sed jam

i Philastr. lib. de hæres. num. 9. k Plin. lib. 5. c. 17. l Solin. c. 36. m Baron. ann. 64. Plura de Essenis Nic. Serarius l. 3. Trihæressi. n Berol. l. 3. antiq. o Cl. Marius comm. in Gen. lib. 3. p Gen. 24. 63. q Ibid. 32. 28.

jam in altum tolluntur anni, & crescit ætas. Post alios Patres, quorum sedulam in divinis laudibus diligentiam evincunt eximia eorum gesta, familiaritas cum Deo, & candidissima innocentia mores, magnus Dux & legislator Israëliticæ plebis effulget. Hic Gentem à Deo electam, versus & hymnos non tam psallere, quam pangere docuit, adhibitis insuper musicis concentibus & instrumentis. Aperiuntur maria ante pedes illorum inauditò prodigio, transeunt inter tumentes aquas sicco vestigio, tum revolutis undis hostiles exercitus maritimis vorticibus submerguntur: & ut canit nobilis Poëta Sedulius r.

*Per via divi spatierunt carula Ponti
In geminum revoluta latus, nudataque tellus
Cognatis spoliantur aquis, ac turba pedestris
Intrat in absentis pelagi mare, perque profundum
Sicca peregrinas stupuerunt marmoræ plantas.*

Quid autem illi tanta, & tam incruenta potiti victoria? Tunc cecinit Moses, ait sacer Textus s, & filii Israel carmen hoc Domino, & dixerunt: Cantemus Domino, gloriosè enim magnificatus est, equum & ascensorem dejecit in mare. Ad hæc Maria virorum exemplum secuta, sumpsit tympanum in manu sua, egressæque sunt omnes mulieres post eam cum tympanis & choris, quibus præcinebat, dicens: Cantemus Domino, gloriosè enim magnificatus est. Porro hæc mulier typus Ecclesiæ fuit, ut S. Zeno t scribit, quæ cum omnibus Ecclesiis, quas peperit, hymnum canens, & peccatoris verum tympanum quatiens, populum Christianum ducit non in eremum, sed in cælum. Idem Moses cum legem Domini audiente populo legisset, canticum illud triumphale cantavit, *Audite cæli que loquor u.* Progrediamur. Feliciora nos vocant divinarum laudum augmenta. Ecce hominem secundum cor Dei, egregium Psalterem Israë: *De omni corde suo laudavit Dominum, & dilexit eum, qui fecit illum, & stare fecit cantores contra altare, & in sono eorum dulces fecit modos x.* Hujus Psalms adhuc resonant in ore fidelium, & in Ecclesia Dei æternum duraturis concentibus cantabuntur. Quod ipse in spiritu prævidens & prædicens y, *In Ecclesiis, ait, benedicam te Domine, psallam tibi in nationibus, in medio Ecclesiæ laudabo te, psallam nomini tuo in sæculum sæculi, ut reddam vota mea de die in diem.*

3. Perseveravit in populo Dei hoc Psalmodiæ studium, Daniel enim tribus temporibus in die

flectebat genua, & adorabat x. Rechabite sive Cinai, canentes atque resonantes vocantur, quia assiduas Deo laudes canebant *. Eliam docuisse discipulos suos hymnos, psalmos & cantica, ad laudem Dei cum musicis instrumentis decantare, scribit Auctor monasticarum institutionum sub nomine Joannes Hierosolymitani b. Apud Esdræ e quater in die confitebantur, & adorabant Dominum: passimque sancti veteris Testamenti psalmos, & cantica cecinisse leguntur; donec fundatâ Christi sanguine Ecclesiâ, umbris claritas, figuris veritas, vetustati novitas, Prophetarum vaticiniis diu expectata promissio admirabili mutatione successit. Tunc amplioribus sacramentis nobilitata religio solemniori cultu summi largitoris elementiam adoravit. Ipsum Dominum ad instructionem nostram pernoctasse in oratione d, & post mysticam cœnam hymnum dixisse e narrant Evangelistæ. De Apostolis certa res est. Horâ enim tertiâ orantes acceperunt Spiritum Sanctum. Paulus & Silas f in ipso carcere mediâ nocte laudabant Dominum. Horâ sextâ Petrus g ascendit in superiorem ædium partem, ut orationi vacaret. Denique Petrus & Joannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam h. Quod si libeat ad fideles accedere teneræ adhuc & vagientis Ecclesiæ, testimonia non deerunt ab his quoque, qui foris sunt. Philo Judæus i primo loco advocandus, Scriptor celeberrimus & uno Platone minor, quem Photius in Bibliotheca perpetuam scripsit ex Christiano Judæum factum. Is librum scripsit, cui Suidas k titulum tribuit de vita Christianorum: alii inscribunt de vita contemplativa, sive de virtutibus supplicum; quod fideles Alexandrini B. Marei discipuli, quorum mores describit, orando & supplicando tempus omne transigerent. Hunc librum laudat Eusebius l in Ecclesiastica Historia. In rem nostram hæc inter cætera scribit. Hymnos canunt in Dei laudem, vel recens à se factos, vel pridem ab aliquo priscorum Vatum, qui carmina & cantica multa ipsis reliquerunt trimetri generis; Proso-dias item & hymnos varios, qui ad libamina, ad aram, in stationibus quoque & choris concinuntur; diversis, quæ in choro fiunt, conversionum vicibus eleganter commensurati. Peractâ

O o o o 2 cœnâ

z Daniel 6: 10. a 1 Par. 2: in fin. b Joa. Hierosol. instr. c. 10. c 2 Esdr. 9: 3. d Luc. 6: 12. e Matth. 26: 30. f Act. 16: 25. g Act. 10: 9. h Act. 3: 1. i Philo de vita contempl. k Suidas V. Philo. l Euseb. l. 2, c. 17.

r Sedul. lib. 1. carm. Pasch. s Exod. 15. t Zeno serm. 3. de Exodo. u Deut. 32: 1. x Eccl. 47: 10. y Psal. 25: 107, 21. & 60.

cœnâ subdunt vigiliis, in quibus pernoctare solent, & cantare hoc modo. Confestim surgunt omnes ex utraque parte convivium quoddam celebraturi, & primum fiunt chori duo, virorum unus, alter mulierum. In utroque suus eligitur dux & præcentor, qui simul & personæ dignitate, & arte musicæ antecellit. Deinde hymnos canunt in Deum metris, & modulationibus multis compositos, nunc junctis vocibus simul resonantes, nunc sibi invicem congruè respondentes. Hæc Philo, cui Græcum testem adjungo Lucianum ^m Samosatenum cognomento Atheum. Hic in dialogo quodam, postquam ore sacrilego Christi religionem impudenter irrisit, Christianos in sine conviciatur ad hymnos totâ nocte decantandos vigilantes. Plinius ⁿ item Secundus libro decimo Epistolarum, Christianorum mores Trajano Cæsari ita describit, quod soliti essent stato die ante lucem convenire, carmenque Christo quasi Deo dicere secum invicem, seque sacramento non in scelus aliquod obstringere; sed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, & quæ sequuntur. Ammianus quoque Marcellinus ^o Christianorum in Ecclesia pernoctationes commemorat. Hæc infideles: sed fidelium testimonia quis recenseat? Lassatur calamus gravissimorum Patrum Græcorum & Latinorum numero, qui unanimi consensu hymnodicæ ritum, horas, & antiquissimum institutum stabilierunt. Hic sacrosanctæ Psalmodiæ merities est, hic aurum, hæc nunquam interitura juvenus. Sed præcipuas tantum insigniorum Patrum sententias recitabo, servato ordine temporis, quo quisque vixit.

S. I V.

Testimonia sanctorum Patrum de sacra Psalmodia ab ortu Ecclesiæ, & deinceps temporum serie servata. Addita quadam de ejus excellentia, & de perenni psalmodia quibusdam Ecclesiis instituta. Desiderium laudandi Deum. Tacti obiter quidam Ecclesiastica Hymnodicæ calumniatores.

1. **O**ccurrunt nobis in ipsis Ecclesiæ incunabulis, primo scilicet Christiano sæculo, qui viri! Clemens Romanus ^p, & Dionysius

^m Lucianus in Philopatre. ⁿ Plin. lib. 10. ep. 97.
^o Ann. Marcellin. l. 28. in fi. ^p Clem. Rom. lib. 8. c. 34.

Areopagita. Primus in Apostolicis constitutionibus orandum esse præcipit mane, horâ terciâ, sextâ, & nonâ, vespere, & ad galli cantum. Mane gratias agentes, ait, quod illuminavit nos nocte sublatâ, & reddito die. Tertiâ, quod eâ horâ Pilatus judicium adversus Dominum pronuntiavit: Sextâ, quod eâ horâ in crucem adus est: Nonâ quod tunc omnia mota & tremefacta sunt Domino crucifixo, quia horrent audaciam impiorum Judæorum, & contumeliam Domini ferre non possent: Vespere, quod noctem dederit ad requiescendum à diurnis laboribus: Ad galli cantum, quod eâ horâ nunciet adventum diei ad faciendam opera lucis. Alter ^r Epistola ad Demophilum laudat S. Carpum, quod solet circa mediam noctem ad divinos evigilare hymnos. Et libro de Ecclesiastica Hierarchia Ecclesiasticum cantum vocat concordem & consonam sacrarum rerum choream: passimque meminit hymnologicæ, psalmodicæ, lectionum, & canticorum. Sanctus quoque Ignatius Martyr ^r Epistola ad Magnesianos, & ad Heronem sacros cœtus, & synaxes ad orandum commendat: & Epistola ad Philippenses salutem collegia Virginum, quæ cum Deo se consecrasset, proculdubio psalmis & orationibus stans horis incubebant. Invita etiam S. Cornelii Centurionis ^s, quem Petrus Apostolus baptizavit, nocturnæ psalmodiæ, hymnorumque mentio fit. Spectat denique ad primum sæculum, quod Cassianus in Monasticis institutionibus scribit. Nam cum in primordiis fidei pauci quidem, sed probatissimi Manachorum nomine censerentur, qui à beatæ memoriæ Evangelista Marco normam suscipere vivendi, cum diverso modo quidam quinquagenos, alii sexagenos psalmos in nocturna & vespertina synaxi dici instituerent, quidam in medio fratrum apparens duodecim psalmos recitavit, & repente disparuit, sicque illis Angelico monitu præscriptus est numerus psalmodiarum tam in vespertinis, quam in nocturnis conventibus servandus.

2. Secundo sæculo præter Justinum Martyrem, & Philosophum, nullum ex Patribus invenimus, qui specialiter & expressè divinarum officiorum mentionem faciat: nam Theophilus, Athenagoras, Tarianus, & Irenæus toti sunt in confutandis infidelibus: aliorum opera non extant. Justinus ^u autem in Apologetico pro

^r Dionysius Areopagita. ^s Ignatius Mart. [Apud Surn. n die 13. Sept.]
^u Justinus Mart. [Joan. Cass. lib. 2. cap. 5.]

Christianis, conventus & preces, ac in iis sacras lectiones commemorat. Et ibidem; Precibus finitis, inquit, unusquisque laudem, & gloriam rerum universarum Patri per nomen Filii, & Spiritus sancti offert. Epistola quoque ad Zenam, & initio colloquii cum Triphone Judæo hymnorum, & laudum meminit, precumque nocturnarum ac diurnarum. Hoc item sæculo occurrit S. Abercius Episcopus Hierapolitanus, qui solitas horæ nonæ preces recitasse dicitur, ut refert Surius * in ejus vita ex Simeone Metaphraste. Occurrit & Monasterium sancti Heleni Episcopi, cui præfuit Theodorus, illique successit Eugenia, quæ ibidem in habitu virili mentita sexum monachum agebat. Inter hujus autem virtutes auctor vitæ ejus apud Heribertum Rosevidum † hæc habet: Tertix, sextæ, nonæ, vespertinis, vel nocturnis, atque matutinis horis tam cautissimè insistebat, ut videretur jam perisse Deo, si horarum vel quidpiam spatii absque divinis laudibus aliqua præterisset.

3. In limine tertii sæculi statim inveniemus Tertullianum †: quem meritò Latinorum Scriptorum antesignanum dixerimus. Hic in Apologetico adversus gentes cœtus antelucanos ad canendum Christo ex Epistola Plinii citata commemorat. Et ibidem, Coimus, inquit, in cœtum & congregationem, ut ad Deum quasi manu facta præcationibus ambiamus orantes, cogimur ad divinarum litterarum commemorationem. Libro de Corona militis cœtus antelucanos iterum laudat, aliosque ritus Ecclesiæ, libro secundo ad Uxorem: & libro de juvenis horam tertiam, sextam, nonam & vespertinam, earumque rationem eleganter explanat. Ex adverso floret Græcorum præcipuus Origenes †, qui libro primo contra Celsum, primum caput criminationis adversus Christianos fuisse scribit, quod clancularios conventus haberent, ad agapen nimirum & ad synaxim. Idem libro tertio in Job (si tamen ipsius sunt ea commentaria) matutinas & vespertinas deprecationes commendat. Quid ejus Præceptor Clemens Alexandrinus †, nonne septimo Stromatum tertix, sextæ, & nonæ meminit? Deinde subdit; Jam verò triplicem horarum divisionem, quæ totidem sunt honoratæ precibus, sciunt qui norunt beatam sanctarum mansionum Trinitatem. His omnibus & martyrio & eloquio major est Cy-

prianus †, qui libro de Oratione Dominica, nocturnæ & matutinæ precis, tertix item, & sextæ, & nonæ, ac vesperarum mysteria edisserit, cujus aurea verba capite sequenti recitabo. Sanctus item Zeno † sermone primo ad Neophytos post baptismum dulces vigilias clarissimæ noctis exaltat: Et Cæcilius apud Minutium Felicem † nocturnas congregationes Christianorum calumniatur, eosque vocat Latibrosos & Lucifugaces. Similiter Arnobius † libro primo contra gentes; Quotidianis, inquit, precibus Deum colimus. Vixit & hoc sæculo sanctus Hippolytus † Martyr Episcopus Portuensis, qui oratione de consummatione sæculi, inter cæteros Ecclesiæ ritus ab Anti-Christo tollendos psalmorum decantationem enumerat. Ad hæc tandem tempora pertinent plures Sancti, ex quorum actis illustria de horis canonicis testimonia eliciuntur. S. Chariton plures Lauras ædificavit suisque Monachis constitutiones scripsit, præsertim verò de psalmodia tam diurna, quam quæ noctu fieret †. Cum S. Basileus Episcopus Amaseæ detineretur in carcere, Clerici & Diaconi auro impetrarunt à custodibus, ut ad ipsum magnum Pontificem intrare possent, & unà cum illo Divinas preces, noctibus præsertim canere, ut scribit in ejus vita Joannes Presbyter Nicomediensis †. In actis S. Sebastiani † à B. Tiburtio Præfecti Filio quidam Torquatus reprehenditur solo nomine Christianus, quod hymnos noctu psallentibus pervigil non interesset. Matutinum officium, & horæ nonæ preces in vita S. Febronix Virginis & Martyris leguntur, quam scripsit Thomas sanctimonialis †. In actis sanctorum Martyrum † Indes, & Domnæ cum aliis, qui passi sunt Nicomediæ, mentio fit Christianorum, ut nocturna officia Deo psallerent, de more in Ecclesia congregatorum.

4. Quartum sæculum exhibet nobis Eusebium Cæsariensem † passim in Ecclesiastica Historia; & Pachomium Abbatem †, qui regulam & modum psallendi accepit ab angelo. Magnumque Antonium †, qui plura monasteria instituit plena choris psallentium. Quid Athanasium † commemorem, quid Basilium, quid Gregorium Nazianzenum? Primus libro de

O o o o 3 virgini-

c Cyprianus. d Zeno. e Minutius Felix. f Arnobius. g Hippolytus Portuensis. h Surius 28. sept. i Joannes Nicomediensis. k Surius 20. Jan. l Thomas sanctimonialis. m Surius 27. Dec. n Euseb. Cæsariensis. o Pachom. Abb. p Anton. Magn. q Athanasius.

* Surius die 28. Octobr. y Rosev. de vitis Patr. lib. 1. z Tertullianus. a Origenes. b Clemens Alexandrinus.

virginitate, siue de meditatione, Sol oriens, inquit, videat librum in manibus. Post tertiam synaxem conficies, quoniam eâ horâ defixum est lignum crucis. Sextâ horâ absolues deprecationes cum Psalmis, ploratu, & supplicationibus, quoniam hâc horâ pependit Filius Dei in cruce. Nonâ horâ rursûm in hymnis & glorificationibus eris, quoniam hâc horâ Dominus in cruce pendens reddidit spiritum. Duodecimâ horâ maiorem & longiorem facies synaxim. Mediâ nocte excitaberis, & hymnis celebrabis Dominum Deum tuum. Matutino tempore hunc Psalmum dicito, *Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo*, & *Benedicite omnia opera Domini Domino*. Idem Apologia ad Constantium Imp. agit de precepcionum synaxi, deque vigiliis, & pernoctationibus. Basilius, eadem horas celebrat in regulis fustis disputatis quæstione 37. & sermone primo de institutione Monachorum, qui aliis est sermo quartus exercitamentorum pietatis; Epistola item 6. ad Neocæsarienses; & Epistola primâ ad Gregorium Theologum; Ecquid beatius, ait, quam hominem in terra concentum Angelorum imitari? incunte statim die in orationes ire? in hymnis & canticis Creatorem venerari? Ipse verò Theologus oratione habitâ coram C. L. Episcopis, & oratione primâ aduersus Julianum, & secundâ in Pascha, psalmodiarum concentum, nocturnas vigilias, & alternas modulationes commendat, & oratione undecima de Laudibus Gorgoniæ sororis. O noctes infomnes, exclamat, & psalmodiarum cantus, & stationem ex die in diem desinentem! O David, quam tu piis dumtaxat animabus haud prolixè cecinisti; In carminibus verò tanquam de re notissima sic canit:

— sed quod omnibus notissimum,
Nocturnè cernis ut canat laudes Deo
Naturæ uterque sexus oblitus suæ?
Quos, quamque sancti, cernis Angelicum chorum,
Qui nunc simul, nunc vocibus alternis canit?

Contentiunt alii Patres, S. Ephrem Syrus u sermone de beatitudinibus, horæ tertie, sextæ, nonæ, vespertinæ, & matutinæ mentionem facit: & Parænesi 19. & 21. morem surgendi nocturno tempore ad celebrandas divinas laudes usitatissimum semper fuisse asseverat. Gregorius Nyssenus x epistola ad Olympium Monachum, quæ est de vita sororis ejus Macrinæ,

r Basilius. I Gregorius Nazianzenus. t Jamb. 18.
u Ephrem Syrus. x Gregorius Nyssenus.

assiduam psalmodiarum decantationem inter præcipuas sanctimonialium exercitationes recenset, speciatim verò vespertinas preces, & nocturnas vigilias celebrat. Cæsarius y in Dialogis de fide Catholica; Peculiariter, inquit, à sacro cætu Christigeræ Ecclesiæ nostræ usurpatur septenaria beneficentia; septies enim in die laudavi te, ait David auctor carminum divinorum. Gaudentius z Episcopus Brixianus vigiliarum meminit primo, & quarto sermone: psalmodiarum, hymnorum, & canticorum spiritualium sermone octavo, & nono, specialiter vero sermone nono ait; lectiones divinas aure percipimus, ore Dominum confitemur, laudamus, benedicimus, obsecramus, manus supplices ad cælum tendimus, pedibus ad Ecclesiam currimus, & unam Trinitatis Deitatem flexis ad terram genibus adoramus. Theophilus Alexandrinus a Epistolâ prima Paschali circa finem, hymnos commemorat in Ecclesiastica congregatione Domino decantatos. Hymnos item matutinos, & psalmodias ad lucernam decantatos laudat Epiphanius b in expositione fidei Catholicæ, ubi etiam varia Monachorum instituta describit: atque ipsum in suo Monasterio tertiam, sextam, nonam, & vespertas more majorum instituisse libro quinto de vitis Patrum invenio. Palladius c in Historia Lausiaca narrat de monte Nitriæ, in quo vivebant quinque millia Monachorum tempore Magni Antonii, circa horam autem nonam, inquit, licet stare, & audire in unoquoque Monasterio hymnos & psalmodias Christo canentes, & preces ad hymnos emittentes; adeo ut existimet quispiam se sublimè elatum transmigrare in paradysum deliciarum. Astruit vigilias Hilarius d ad Psalmum 118. ad illum versiculum, *Memor fui nocte nominis tui Domine*: itemque Ambrosius e ibidem, & tractatu ad Virginem lapsam, & sermone 25. qui est in die Cinerum, aliasque horas enumerat libro tertio de Virginibus. Paulinus f Nolæ Episcopus libro 3. de vita S. Martini sic canit:

— Vigil ociosus omnis
Turba ad consuetos modulamina dulcia psalmodias
Advolat, & sanctis solatia querit in hymnis,
Quæ pellant segnes vegetato corpore somnos,
Cantibus, & sacris nocturna silentia vincant.
Dicebant Donatistæ, Ecclesiam apud ipsos tantum

y Cæsarius dial. 4. interrog. 191. z Gaudentius.
a Theophilus Alexandrinus. b Epiphanius lib. 5. de vitis P.P. libello 12. num. 6. c Hist. Laus. c. 7.
d Hilarius. e Ambrosius. f Paulinus.

canndm esse. Redarguit eos libro secundo contra Parmenianum S. Optatus Milevitanus & ex Psalmo, qui præcipit laudari Dominum à solis ortu usque ad occasum, & ait: Numquid pagani extralegales possunt cantare Deo, aut laudare nomen Dei, & non sola Ecclesia, quæ in lege est? Quam si apud vos tantummodò esse dicitis, fraudatis aures Dei. Si vos soli laudatis, totus tacebit orbis, qui est ab ortu solis usque ad occasum. Clausistis ora omnium Christianarum gentium: indixistis silentium populis universis Deum per momenta laudare cupientibus. Igitur si & Deus debitas sibi laudes expectat, & ut sonent Spiritus sanctus hortatur, & totus orbis quod debet paratus est reddere, ne fraudetur Deus: etiam vos ipsi laudate cum omnibus, aut quia nolulistis esse cum omnibus, soli conticescite. Aurelius Prudentius h̄ hymno primo *Kadnus* *gloriæ* noctis vigiliis concelebrat, & hymno ad incensionem cerei Paschalis, vel, ut habent aliæ impressiones ad incensionem lucernarum, ait:

*Nos festis trahimus per pia gaudia
Noctemque conciliis, vota que prospere,
Certatim vigili congerimus prece,
Exstructoque agimus liba sacrario.
Pendent mobilibus lumina funibus,
Quæ suffixa micant per laquearia,
Et de languidulis sora natalibus.
Lucem perspicuo flamma jacet vitro.*

Sed omittamne hoc sæculo clarissimos viros Hieronymum & Chrysostomum? Hic ad Psalmum 118. ad versum, Septies in die laudem dixi tibi, optimi quique viri, inquit, ac pietate præditi, quovis die stationem ad Deum septies faciunt. Primum scilicet noctu vigilantes, quod etiam diluculum appellamus. Deinde ad solis exortum Deo, qui diem invexit, gratias agunt. Horâ tertiâ cum Spiritus sanctus ad Apostolos accessit: Sextâ, cum Christus Deus noster carne cruci affixus est, ac chirographum illud, quod nobis contrarium erat, delevit; Nonâ cum cruorem effudit, ac spiritum tradidit, nosque à diaboli dominatu liberavit. Ad solis occasum, quod etiam lucernarium appellamus, quia tunc ob diei transitum Deo gratias agimus. Postremò cum ad somnum nos conferimus. Quæ quidem omnia in unum collecta septenarium efficiunt. Idem homil. 59. ad populum Antiochenum, postquam celebravit vi-

gilia nocturnas, ad quas Monachos surrexisse asserit ante diem cum gallus cantavit, rursum facto die matutinas orationes, & hymnos commemorat, tum tertiam, sextam, nonam, & vespertinas preces. Et in quatuor partes, inquit, diem dispartiti, dum singulæ partes implentur, psalmodiis & hymnis Deum venerantur. Vespere facto mentem petunt, deinde parum sedentes, vel potius hymnis omnia concludentes in suo quisque lectulo requiescunt. Et hom. 14. in primam ad Timoth. describens vitam Monachorum, post nocturnas preces laudes matutinas enumerat, itemque tertiam, sextam, nonam, & vespertinam synaxim. Hieronymus h̄ autem epist. 8. ad Demetriadem; præter psalmodiarum, inquit, & orationis ordinem, quod tibi horâ tertiâ, sextâ, nonâ, ad vespertinum, mediâ nocte, & mane semper est exercendum, statue, quot horis sanctam scripturam edificere debeas. Et Epistola 22. ad Eustochium, Horam tertiam, sextam, nonam, diluculum quoque & vespertinam nemo est, ait, qui nesciat: noctibus bis, terque surgendum. Legendus item est epistola 27. quæ est Epitaphium sanctæ Paulæ: & in caput sextum Danielis.

5. Quinti sæculi agmen ducit Augustinus. Sat dictum solo nomine. Vigiliarum meminit sermone 2. 5. 6. & 140. de tempore: & initio concionis ad Catechumenos, tomo 6. & homilia 26. inter quinquaginta: quibus sermone 55. tertiam, sextam, & nonam; sermone verò 251. & lib. 22. de Civit. Dei cap. 8. vespertinas preces adjungit. Libro autem 9. confessionum, vigiliarum, hymnorumque à D. Ambrosio institutorum concentum laudat, itemque Epistola 119. ad Januarium, quæ est de ritibus Ecclesiæ, & alibi passim. Sequitur Joannes Cassianus m̄ rerum Monasticarum diligens Scriptor, qui libro secundo & tertio de institutis cœnobiorum horarum canonicarum ritum & modum accuratè describit, tertiæ scilicet, sextæ, & nonæ, vespertinarum, & nocturnarum preceationum, matutinae laudis, & primæ, quam alteram matutinam vocat, & suo tempore in suo Bethleemico Monasterio institutam tradit. Nec desunt alii Patres, & Scriptores insignes hujus sæculi. Petrus Chrysologus n̄ laudat vigiliis sermone 24. & 39. itemque diurnas orandi horas sermone 21. Synesius ō Episcopus hymno primo matutinos, vespertinos, & nocturnos

g Optatus Milevitanus. h Prudentius. i Chrysostomus.

k Hieronymus. l Augustinus. m Cassianus. n Petrus Chrysologus. o Synesius.

hymnos offert Deo. Vistor Uticensis ^p libro secundo Wandalicæ persecutionis Clericos describit hymnos nocturnos psallentes : & libro tertio Hunnericum Regem, cum in exilium egisset Catholicos Episcopos & sacerdotes, legem tulisse narrat, ut non psallerent neque orarent : nec codicem ad legendum in manibus gestarent. S. Casarius, Arelatenfis in regula monastica S. Teridio tributa ritum psallendi in noctibus sic ordinat ; Vigiliis à mense Octobri usque ad Pascha duos nocturnos faciant, & tres missas ; ab una missa legat frater tria folia, & orate ; legat alia tria, & orate ; legat alia tria, & levet se. Dicitè Antiphonam, Responsorium, & aliam Antiphonam ; Antiphonas ipsas de ordine psalterii. Post hæc dicant matutinos directaneum, *Exaltabote Deus meus Rex* ; deinde *Constemini*, inde *Cantemus Domino*, *Lauda anima mea Dominum*, *Benedictionem*, *Laudate Dominum de cælis*, *Te Deum laudamus*, *Gloria in Excelsis Deo*, & *Capitellum*. Omni Dominicâ sic dicatur. Sydonius Apollinaris, Epist. 17. libri 5. Cultu, ait, peracto vigiliarum, quas alternante mulcedine monachi, clericique psalmicines concelebraverant, quisque in diversa secessimus, non procul tamen, utpote ad tertiam præstò futuri, cum Sacerdotibus res divinâ faciendâ. Simeon Metaphrastes ^f vita S. Theodoræ Alexandrinæ, quæ Zenone imperante virili habitu induta in Monasterio vixit. Docet, inquit, eam Abbas de more psallere debere, vespertinam & matutinam glorificationem quotidie peragere, nec horarum ullam præmittere. Ipsa quoque moritura puerum sic instruebat. Consuetas preces numquam neglexeris, neque horas, quæ sunt constitutæ fratribus ad conveniendum, Matutini, inquam, Tertiar, Sextar, Nonar & Vesperarum. Narrat Nilus Monachus ^t sanctos Patres in Sina à barbaris trucidatos summo mane, cum paulò ante defuissent hymnos cantare. Meminit vespertinæ psalmodiæ in vita S. Serverini Eugippus Abbas ^u. In Monasterio S. Theodosii Cænobiarchæ, septies in die variis linguis hymnodicæ regula peragebatur. Possem alia multa ex vitis Sanctorum, qui hoc sæculo vixerunt, afferre : itemque ex historia Lausiaca Palladii ^x, ex Socrate ^y similiter, &

Sozomeno ^z, qui ad præsens quoque sæculum pertinent ; sed pergo consulens brevitati.

6. Sexto sæculo horarum canonicarum assertor erit & testis, unus pro mille, sanctissimus Monachorum Patriarcha Benedictus ^a, qui omnium iustorum spiritu plenus, quantus fuerit in studio divinorum laudum propagando à capite octavo, usque ad vigesimum suæ Regulæ luculenter ostendit : sed de officii monastici ordinatione fustus infra suo loco. Meminit autem S. Benedictus omnium partium tam majorum, tam minorum cujusque officii, cæterisque horis completorium adjunxit, quod ab ipso institutum est, ut capite undecimo demonstrabimus. Hujus discipulus Gregorius Magnus ^b ad septimum sæculum spectat, cujus laudes in sacramentario, & cantu, quem ab ipso Auctore Gregorianum vocamus, manifestæ sunt. Cæterùm hic sisto gradum. Quid enim adhuc egemus testibus ^c Dicam cum Vario iudice apud Tullium ^e : Aut hoc testium satis est, aut nescio quid satis sit. Paucis annis post Gregorium vixit Isidorus Hispalensis, cujus ingeniosum laborem in explanandis Ecclesiasticis officiis sequuti sunt postea haud contempnenda industria Alcuinus, Amalarius Fortunatus, Rabanus Maurus, Walfridus Strabo, Rupertus Abbas, Hugo de S. Victore, & alii recentiores, qui per latissimum hymnodicæ pelagus plenis eloquentiæ velis spantantur.

7. Sacra igitur psalmodiarum modulatio æquales cum Angelis sortita natales crevit sub Patriarchis, novo vixit juventæ flore, non sub Pelagio secundo, ad quem insigni errore precis horariæ institutionem refert Polidorus Virgilius ^d, sed nascente Ecclesia Apostolorum decretis stabilita. Et quidem nocturnas vigiliis, laudes matutinas, Tertiam, Sextam, Nonam, & Vesperas jam ab ipsis Apostolorum temporibus in usu fuisse ex supracitatis testimoniis constat. Ex veteri quoque testamento multum momenti habet antiquitas illa matutini, & vespertini sacrificii : itemque illud, quod in mundi creatione vesper dumtaxat, & mane commemorantur, ut Rupertus Abbas ^e observat. Prima verò tempore Cassiani, Completorium autem ex Divi Benedicti institutione initium habuc-

^p Vistor Uticensis. ^q Casarius in regula num. 19. ^r 20. ^s Sidonius Apollinaris. ^t Metaphr. apud Suriun 12. Septemb. ^u Nilus Monachus. ^v Eugippus Abbas. Metaphrastes. ^x Palladius. ^y Socrates.

^z Sozomenus. ^a Benedictus. ^b Greg. Magnus. ^c Cic. 2. de senib. ^d Polid. Virg. de inv. rerum lib. 6. cap. 2. ^e Rup. de div. off. lib. 1. c. 9.

habuerunt. Auctor vitæ S. Guduvali Archiepiscopi, & Eremitæ horas canonicas Christi, & Apostolorum auctoritate institutas dicit, quas vir sanctus recitaturus cum dixisset, *Deus in adiutorium meum intende, Angeli subjunxerunt, Domine ad adiuvandum me festina*: & sic totum officium alternis vicibus cum viro Dei expleverunt. Porro successu temporum tantum fuit in Ecclesia divinæ psalmodiæ studium, ut nec diminui amplius nec augeri posse videatur. Scribit Palladius *g* oculatus testis civitatem se vidisse, in qua cum plura essent Monasteria, quam profanæ domus, in omnibus vicis, & angulis divinæ laudes cantabantur, ut ex una civitate una facta cermeretur Ecclesia. Metaphrastes apud Surium *b* auctorem Accemerarum fuisse tradit Alexandrum Abbatem, qui, cum prius Byzantii exereretur in templo magi Martyris Menæ, postea in ipso ostio Ponti venerandum statuit Monasterium, in quo novam quidem, sed longè omnino pulcherrimam legem imposuit, ut hymnorum ad Deum nunquam interrumperetur perpetuitas; Sed per vices mutatis ministris hæc nunquam silens, & nunquam conquiescens tribueretur Deo glorificatio. Mortuo verò Alexandro successit Joannes, qui in regione Bythinorum aliud excitavit Monasterium ἀνομιματόν, id est, non dormientium. Joanni successit Marcellus, qui in plura cœnobîa idem studium inexit. In regia autem urbe Constantinopoli simile Monasterium constructum fuisse scribit Nicephorus *i*, in quo perpetuis carminibus nunquam non hymni Deo canebantur, fidelitate monachorum eam ob rem in tres cœtus divisa. Nec caruit Occidens hoc instituto. Bernardus in vita Sancti Malachias, postquam de multitudine Monasteriorum Hyberniæ, & Scotiæ loquitur est; Ex quibus, inquit, ad has nostras Gallicanas partes S. Columbanus ascendens Luxoviense construxit Monasterium factus ibi in gentem magnam. Ajunt tam magnam fuisse, ut succedentibus sibi vicissim choris continuarentur solemnia divinorum, ita ut ne momentum quidem diei, ac noctis vacaret à laudibus. Diu etiam viguit in Monasterio Agonensi Thebis Martyribus sacro hæc incessabilis psalmodiæ ratio à sancto Sigismundo Rege & Martyre instituta, ut in

f apud Surium 6. Junii. *g* Pallad. in histor. Lausiacæ. *b* Sur. 29. Decemb. *i* Niceph. hist. Eccl. l. 5. c. 23.

historia Francorum Gregorius Turonensis *k* testatur; Libro quoque de gloria Martyrum assiduum, & quotidianum psallentium à prædicto Rege ibidem institutum affirmans. Ab Agauno verò hæc psallendi regula in alias partes diffusa est, nam ut refert Aimonius *l* libro tertio de gestis Francorum, Guntramnus Rex Basilicam ædificavit, in qua monachi jugiter psallerent, prout Rex Sigismundus in Agauno instituerat. Qui videlicet psallendi ordo, ait ille, etiam ad sepulchrum S. Martini antiquitus celebrabatur: & à B. Germano in Monasterio S. Vincentii servari iussus, nec non in Monasterio S. Dionysii à Dagoberto Rege agi præceptus est *m*. Quo Dagoberto regnante S. Amatus Abbas Monasterium Virginum construxit, quas in septem turmas distributas noctu diuque per vices sine intermissione psallere voluit, ita ut semper duodecim Virgines in unaquaque turma essent. Teste item Fulberto *n* apud Surium sub disciplina S. Aichardi Abbatis vivebant in uno cœnobio nongenti monachi divinis laudibus jugiter incumbentes: ex his una die obierunt quadringenti quinquaginta à Deo præmoniti, quorum una pars hora tertia, pars altera hora sexta, pars tertia hora nona, pars quarta hora vespertina decessit. Narrat Hieronymus Emsfer *o* in proœmio vitæ S. Bennonis Episcopi, Clericos Ecclesiæ Misnensis in varias classes distributos jugiter psallere consuevisse die, ac nocte; quam perennem laudationem Ernestus, & Albertus fratres Saxoniarum Principes, & Misniæ Marchiones fundarunt. Sunt & aliæ multæ ejusmodi Ecclesiæ, in quibus olim jugis Psalmodia exercebatur: nam, ut in Orientem regrediar, monasterium S. Publii describit Theodoretus *p* in Philotheo, in quo hymnos matutinos, & vespertinos decantabant monachi primo Græci, deinde Syri, utriusque propria lingua sibi succedentes. Describens quoque monasterium Zozimæ Sophronius *q* Episcopus in vita S. Mariæ Ægyptiacæ, Psallentia, inquit, ibi erat incessabilis totius noctis habens stabilitates. Tum Oxyrynchus dicta est civitas in Thebaide, in qua per omnem partem die, ac nocte hymnos, & laudes Deo referebant viginti

Pppp mil-

k Greg. Turon. histor. Franc. lib. 4. c. 6. *l* de glor. Mart. cap. 75. *m* Aimon. de gestis Franc. l. 3. cap. 80. *n* Surius 13. Septembris. *o* Fulbert. c. 17. vita S. Aichardi, apud Sur. 15. Septemb. *p* Hier. Emsfer. apud Sur. 6. Jun. t. 7. *q* Theod. Philoth. cap. 5. *q* Sophronius lib. 2. de vita Patrum cap. 4.

millia virginum, & decem millia monachorum. Etiam in ordine nostro Cisterciensi quædam cœnobia fuisse legi, quibus ex hac institutione nomen inditum fuit, nam laus perennis, & jugis laus vocabantur, quod in eis perenni succellione divinæ laudes celebrarentur. Emulabantur nimirum antiquiores monachi supernæ Hierusalem gaudia, per cuius vicos festinum Alleluja nunquam interruptis concentibus cantatur. Nam, ut optimè Augustinus ^z; Cum post istas corruptionis angustias habitabimus in domo Dei, tota vita nostra non erit nisi laus Dei. Recedente necessitate omnia negotia necessitatis intercidunt, quoniam non erit quid ibi agatur. Non dico die, ac nocte, ubi nox non est, sed toto die, cum unus dies est, non erit quid ibi agamus, nisi laudemus quem diligimus, quia tunc & videmus. Modò non visum desideramus, & laudamus: tunc visum quod amamus, quomodo laudabimus? sine fine erit laus, quia sine fine amor.

8. Longum esset retexere quam sublime, quam divinum sit opus divinis quotidie laudibus vacare; hymnis, & canticis spiritualibus exercere seipsum, & beatorum in terris felicitatem imitari, sicut scriptum est *f. Beati qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te.* Placet hic Antiochi sanctissimi monachi verba dedisse ^z. Psalmodia, inquit, est opus incorporearum virtutum Deo administrantium, & indivulsè assistentium, juxta quod dicitur, *Laudate Dominum omnes Angeli ejus, laudate eum omnes virtutes ejus.* Hoc opus competit & hominibus, omnis enim spiritus laudet Dominum. Monachis autem peculiari quadam prærogativa, vel in primis convenit, quod institutum vitæ prorsus Angelicæ delegerunt. Suffragatur Antiocho Cyrillus ^a Hierosolymitanus his verbis. Propterea traditam nobis hanc Seraphicam Theologiam Sanctus, Sanctus, Sanctus recitamus, ut in illa cœlesti hymnodia cum supramundana militia communicemus per hujusmodi hymnos nos sanctificantes. Scribit Philo ^x magis gaudere Deum puris mentibus, quæ hymnos offerant in gratiarum actionem, quam Hecatombris. Ad hoc enim, teste Chrylostomo ^y, creatus est homo, ut laudet Deum. Nihil à nobis, ait ille, æquè requirit Deus, ac laudes, & gratiarum actiones; propterea rationales nos

fecit, & à brutis lingua discrevit, ut eum laudemus, & jugiter glorificemus. Sed de psalmodiæ excellentia ne plura hic scribam, fecit vir omnium literarum gloria illustris Anacletus Siccus ^z, qui universa de genere hoc elegantissimè pertractavit edito insigni opere de Ecclesiastica hymnodia, ejusque usu, & præstantia.

9. Utinam possem, Deus meus, vera jucunditas cordis mei, utinam possem laudare te tam excelsa voce, tam pura mente, sicut unquam laudatus es ab aliqua creatura tua in cœlo, & in terra. Utinam possem omni momento vacare tibi, & à laude tua nunquam cessare. Ubi est enim bonum meum, & lætitia mea, ubi pax, & requies animæ meæ, nisi in laude creatoris mei? Sed quomodo potero te dignè laudare, qui nec te satis mirari dignus sum? Nam fœcundia depressus ad te, qui justus es, ipse non justus erigi nequeo: & cum adhuc simulacra mundi hujus circumferam, vel invitus ad terram alidior; neque speciosa laus esse potest in ore peccatoris. Veruntamen ante te est omne desiderium meum, & multiplex gemitus cordis mei pro defectibus meis. Suscipe igitur ardentissimum desiderium languentis animæ meæ in laudem, & gloriam nominis tui. Suscipe vota cordis mei in holocaustum matutinum, ascendat oratio mea ad te, sicut incensum vespertinum: da sermonem rectum, & bene sonantem os meum, ut placeant verba mea, & hæc qualescunque lucubrationes meæ in conspectu tuo in æternum.

10. Possèm hoc loco acriori stylo adversus quosdam Anonymos invehi, qui ementito Theologi nomine, ut facilius deciperent simpliciores, ausi sunt publicam horarum canonicarum recitationem irridere, & calumniari. Ajunt supervacua esse tot officia, ad honestam duntaxat Religiosorum, alioquin otio & inertia languentium, occupationem adinventam. Nunc in Ecclesiæ utilitatem, in studia literarum, in præstantissima charitatis opera diu noctuque incumbentibus quid opus cantu, & psalmodiâ? Quasi verò omnium Ordinum religiosi viri choro jugiter mancipati non infinita pietatis opera exercuerint, non plura posteris reliquerint doctrinæ monumenta. Nusquam sancti Patres officii divini solemniter recitandi causam designant otiosorum occupationem. Aliæ illis causæ. Nec se

otiosos

^z August. in Psal. 141. ^f Psalm. 83. ^t Antiochus hom. 10, quæ tota est de psalmodia. ^u Cyrill. cat. 1. 5. ^x Philo lib. de vit. offerenda. ^y Chryst. in Psal. 116.

^z Anaclet. Siccus.

otiosos nuncupari patientur tot Ecclesiæ proce-
res, tot Præsules, & Antistites tot primæ notæ
Theologi, tot sanctitate insignes viri, tot illu-
stres Dominici agri cultores, qui in Deo dicatis
cœnobiis non sine proximi ædificatione, &
animarum fructu vixerunt, & vivunt: non tot
presbyteri, & Ecclesiarum Cathedralium Can-
onici, & scientia, & natalibus illustrissimi,
non ipse summus Pontifex Ecclesiæ Catholice
caput, non Cardinales, non Reges, & Princi-
pes, qui omnes summo studio hunc morem sta-
tis horis publicè psallendi ab ipsius Ecclesiæ in-
conulabilis ad hanc nostram senescentem ætatem
coluerunt, laudarunt, frequentarunt, semperque
laudabunt, & frequentabunt, donec Antichri-
sti tyrannis omnem Dei cultum à fidelibus tollat.
Sectarios tanta intemperie Ecclesiasticum can-
tum irridere non miror: solemne illis est omnem
pietatis speciem, omnem religionis majestatem
evertere. At inter Catholicos, inter eos, qui se
Theologos nuncupant, homines reperiri, qui
antiquissimos Ecclesiæ ritus, qui sanctissimam
psallendi disciplinam, si non omnino tollere,
at saltem dignitatem ejus minuere, præstantiam
obfuscare conentur; profectò non crederem, ni
typis evulgatæ scriptiones id evidenter ostende-
rent. Psalmodiam igitur nihil æstiment fideles,
quæ maximas Dei laudes continet, nostræ Re-
ligionis arcana commemorat, contemplationem
nutrit, gignit amorem, perfectam orandi for-
mam exercet, demones fugat, lætificat Ange-
los, delicias spirituales subministrat, & quandam
in terris cœlestis gloriæ fidelitatem repræsentat.
Væ retroactis seculis, istos Theologos non tulerunt,
ut admonerent Ecclesiam, ne tot canti-
bus, & prolixis precibus fatigaretur. Sed par-
co verbis. Lætant, quia malè agunt, adver-
sarii. Nolo ego cum larvis, aut instar illius
Cyclopi apud Homerum cum nemine lu-
ctari. Porro de ortu, & excellentia sacrosan-
ctæ Psalmodiæ jam diximus: nunc dicendum,
quæ causæ à sanctis Patribus assignentur, ob
quas certæ horæ ad psallendum Deo fuerint
institutæ.

CAPUT II.

Quibus de causis certæ quædam horæ ad
psallendas Deo laudes fuerint
institutæ.

§. 1.

*Varia nomina horarum Canonicarum expli-
cantur. Cur divina mysteria symbolis, &
allegoriis occultarint Antiqui.*

Certos hymnos, certamque rationem
publicè laudandi Deum primi Patres
Ecclesiæ divinum officium nuncuparunt.
Vocant enim officium Latini idiomatis Professo-
res id, quod quisque debet efficere, habita ra-
tione locorum, temporum, & personarum. Inde
titulum de Officiis acceperunt libri tres Ciceroni-
s, totidemque Ambrosii Præsulis Mediola-
nensis. Est etiam officium apud Suetonium^a ho-
nor, vel obsequium: Assidentem, inquit, con-
jurati specie officii circumsteterunt. Dicitur au-
tem officium una immutata litera ob decorem
sermonis, quasi efficium ab efficiendo, ut no-
tat Ambrosius^b. Quia verò in divinis laudibus
id omne continetur, quod nobis faciendum est
erga Deum, easque statim horis persolventes de-
bitum servitutis obsequium supremæ Majestati
impendimus, ideò sub hac duplici acceptione
Dei laudibus officii nomen imposuerunt Anti-
qui. Alii horarias preces cursum divinum voca-
runt, vel à cursu solis desumpto vocabulo; vel
quia legendo, & cantando percurruntur. San-
ctus Columbanus^c Regulæ suæ caput septimum
inscripsit de cursu: S. Bonifacius^d Epistola 17.
speciales horas, & cursum Ecclesiæ custodiant:
Gregorius Turonensis^e, exurgente Abbate cum
monachis ad celebrandum cursum: Fortunatus^f
Pictaviensis Episcopus in vita S. Germani,
S. Germanus iter agens semper nudo capite cur-
sum recitavit, etiam si nix, aut imber urgeret:
Idem in carminibus^g:

Pppp 2 Carmine

a Suet. in Casare. b Ambr. de off. lib. 1. cap. 8.
c Columban. reg. cap. 7. d Bonifac. epist. 17.
e Greg. Turon. l. 1. de glor. Martyrum c. 11. f For-
tunat. c. 79. vitæ S. Germani. g Idem lib. 2. ep. 10.